In the Jonaičiai find spot situated 180 m southwards of the confluence of Šustė and Šyša, on the left bank of Šyša river, 30 m southwards of its scarp, in the agricultural field (Fig. 1) 4 potsherds and one flint flake (Fig. 2:1–3) were found. In the Šilmedžiai find spot, 30 m westwards of Jonaičiai–Šilmeižiai road, on the eastern edge (Fig. 1.) of a sand pit located on the right bank of Topalis (Upalis) stream, raw flint and the following flint artefacts were found: a one–ended core fragment of retouched artefact (Fig. 2:4–5), 2 flint waste flakes, a bone fragment, a bit further – a burnt-out broad flint blade (Fig. 2:6) and a flint waste flake. A part of artefacts found in the Jonaičiai find spot might belong to the Pamariu–Rzucewo culture, and a part of finds from Šilmeižiai – to the Mesolithic culture.

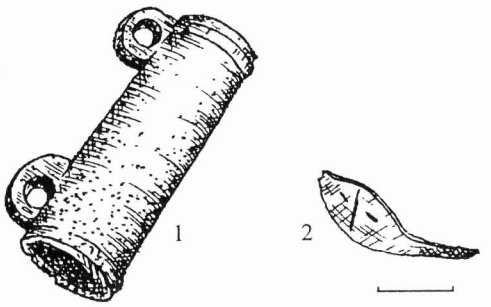
In the Vanagiai ancient burial (Fig. 3) situated at the southeastern foot of Vanagiai hill-fort that was explored in 1957, the area of 14.8 m^2 was explored. 4 inhumations were found there 3 of them dated to the 18th century were explored (Fig. 4). In one inhumation a brass signet ring was found. In the Vanagiai hill-fort (Fig. 3) with the top of 13.000 m^2 (Fig. 5), on which the buildings of the manor were located in the 18th–19th centuries, the remains of wooden defensive fortification destroyed by fire were excavated. They were dated to the 1st century by radiocarbon technique.

ŠIAULIŲ MIESTO PIETRYTINIO APLINKKELIO TRASOS ŽVALGYMAI

Gintautas ZABIELA

2002 m. vėlyvą rudenį LII AB „Kelprojekto“ Šiaulių skyriaus užsakymu vykdė projektuojamo Šiaulių m. PR aplinkkelio trasos (Šiaulių m., Verdulių ir Verduliukų k.) žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus. Pagal parengtą projektą būsima aplinkkelio trasa yra apie 5,5 km ilgio ir 20–30 m pločio. Aplinkkelis suprojektuotas nežymiai banguotose (išskyrus aukštesnį Barzdos kalną) teritorijose (H_{abs} 124–133 m), daugiausia per dirbamus laukus ir pelkėtas vietas, kurių dalis dabar jau melioruota. Jis susideda iš 4 atskirų dalių: 2 km ilgio Serbentų g. tęsinio, 2 km ilgio Išradėjų g. tęsinio, 0,8 km ilgio Aukštabalio g. tęsinio ir 0,65 km ilgio Statybininkų g. tęsinio, iš kurių pirmosios 3 susijungia transporto žiede. Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai vykdyti pagal jau nusistovėjusią tokių darbų metodiką: archeologiniu požiūriu įtartinose vietose kasti šurfai (iš viso 10 – bendras 10 m^2 plotas), paviršius žvalgytas metalo detektoriumi, apklausti vietos gyventojai, vizualiai stebėtas ariamų dirvų paviršius.

Metalo detektoriumi žvalgant aplinkkelio trasos Serbentų g. tęsinyje, jos posūkio į ŠV aplinkoje buvusiame ariamame lauke, 3 m skersmens plote, armenyje, 5 cm gylyje aptikti 2 bronziniai dirbiniai, kuriuos galime laikyti archeologiniais. Tai signetinio žiedo 22x8 mm dydžio, 1 g svorio fragmentas – išplatintas 11x8 mm dydžio, 1 mm storio priekis su lankelio dalimi (107:2 pav.) bei kiek siaurėjantis į vieną pusę tuščiavidurio cilindro formos šepetėlio koto apsodas su išlikusių šepetėlio šerių liekanomis viduje, su dviem ąselėmis viename šone. Jo ilgis – 36 mm, skersmuo – 13–14 mm, sienelių storis – 2 mm, ąselių dydis – 9x5 mm, storis – 3 mm, skylučių jose skersmuo – 3 mm, svoris – 17 g (107:1 pav.). Radimvietės aplinkoje iškastame



107 pav. Bronziniai dirbiniai: 1 – šepetėlio apsodas, 2 – signetinio žiedo dalis. *A. Zabielienės pieš.* Fig. 107. Bronze artefacts – mount of brush, 2 – part of signet ring.

šurfe nieko nerasta. Abu dirbiniai datuojami XVII–XIX a. Jie perduoti saugoti ŠMA.

Darbų metu lokalizuota senoji Verdulių kaimavietė, kuri yra abipus kelio, einančio per dabartinį kaimą link Verdulių k. kapinių Barzdos kalno R pašlaitėje. Pats kaimas nukentėjo 1944 m. mūšių dėl Šiaulių metu. Mažiau sunaikinta kaimavietės dalis yra P. Petrauskienės darže, kur ji žemės darbų metu per ilgą laiką buvo surinkusi apie 15 carinės Rusijos varinių monetų-kapeikų, radusi smetonišką litą.

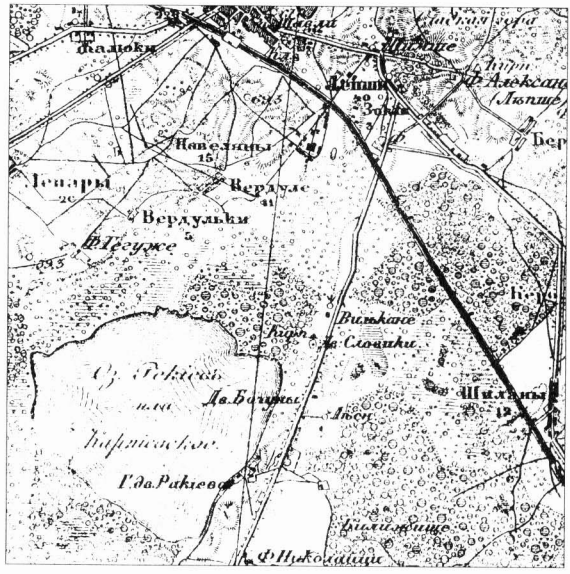
Šalia aplinkkelio trasos fiksuotos senosios Verdulių k. kapinės. (N55°54'11,9" E23°18'44,1"). Jos įrengtos Barzdos kalno Š jau nuolaidėjančioje dalyje, apie 2 m žemiau jo viršūnės, apima 25x19 m dydžio kiek pailgą Š–P kryptimi plotelį, apaugusį lapuočiais. Kapinėse dar stovi pavieniai kryžiai. Pačios kapinės buvo aptvertos akmenų tvora, kuri dabar jau beveik visai išrinkta. Šalia gyvenančios Paulinos Petrauskienės duomenimis, kapinėse laidoti XIX a. viduryje kaime siautusio maro metu mirę žmonės, 1944 m. žuvę vokiečių kareiviai.

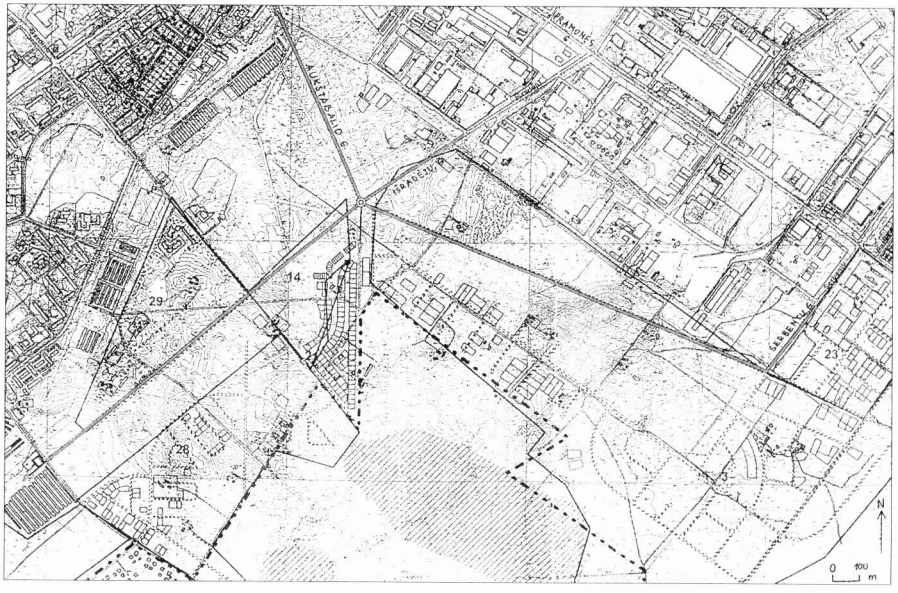
Barzdos kalnu vadinama kalva. Tai beveik R–V kryptimi besitęsianti pailga apie 400x150 m dydžio, 8–12 m aukščio aukštesniu Š šlaitu, kitais nuolaidesniais šlaitais aukštuma be kultūrinio sluoksnio ar senesnių kapinių žymių. Joje aptikta tik 1944 m. vykusių mūšių pėdsakų.

Darbų metu išbandyta viena metodinė naujovė – ankstesnių laikų kartografinė medžiaga palyginta su esama padėtimi. Palyginimui paimti atitinkami 1913 m. Rusijos, XX a. 4 dešimtmečio Lietuvos ir 1979 m. Lietuvos žemėlapiai. Iš jų matyti, kad didžiausi apgyvendinimo pakitimai šiose vietose įvyko maždaug XX a. 3 dešimtmetį. Ant šių žemėlapių užklota būsimo aplinkkelio trasos vieta parodė, kad didžioji jos dalis bus tiesiama per buvusias neapgyventas vietas (107 pav.). Ikiistoriniais ir ankstyvaisiais istoriniais laikais apylinkių žmonės gyveno kiek atokiau: dabartinėse Lieporių, Šiaulių ir Rėkyvos ežerų apylinkėse, o minėtoje vietoje buvo arba gyvenimui netinkamos pelkės, arba dirbami ar dirvonuojantys laukai bei miškeliai. Taip esamos padėties sugretinimas su istorinės kartografijos pavyzdžiais patvirtino žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų išvadas ir jas savotiškai papildė.

SURVEY OF THE ROUTE OF SOUTH–EASTERN BYPASS IN ŠIAULIAI CITY

In 2002 m. LII carried out the archaeological explorations in the location of the future south–eastern bypass of Šiauliai city (Verduliai village and Verduliukai village) and detected 2 bronze artefacts: a part of ring and a mount of brush dated to the 17th–19th centuries (Fig. 107). They localised the Verduliai ancient village site and cemetery. The comparison of the earlier cartographic material of these places with the current situation proved that until the 20th century these places were almost unsettled (Fig. 108).





108 pav. Ištraukos iš 1913 m. Rusijos žemėlapio (a) bei dabartinio žemėlapio (b) su pažymėtomis trasos vietomis. *Parengė autorius.*

Fig. 108. Extracts from the Russian map of 1913 (a) and the current map (b) with the marked route.